

نقش نفت

در توسعه صنعتی و اقتصادی کشور

به طور کلی قیمت نفت بر وضعیت و شرایط اقتصادی و صنعتی کشورهای تولیدکننده و به ویژه اعضای اوپک تأثیر مستقیم دارد. با توجه به وابستگی کشورهای عضو اوپک به درآمدهای نفتی، پیش‌بینی می‌گردد؛ با کاهش قیمت نفت، برخی از کشورهای عضو اوپک با کسری بودجه، تأخیر در انجام پروژه‌های صنعتی و طرح‌های توسعه‌ای، تورم یا کاهش ارزش پول ملی مواجه شوند. با توجه به سهم حدود ۳۰ درصدی کشورهای عضو اوپک از تولید نفت خام جهان، کشورهای عضو اوپک و به ویژه عربستان سعودی در تعیین قیمت رقابتی نقش به‌سزایی می‌توانند ایفا نمایند.

فرصتی دست داد تا نشست با دکتر فریدون فشارکی یکی از چهره‌های شاخص اقتصاد و انرژی جهان داشته باشیم و نظر ایشان را در خصوص نقش نفت در توسعه صنعتی و اقتصادی کشور جویا شویم.

سریه تخصصی

فناوری آزمون و اندازه‌گیری

دکتر فریدون فشارکی در سال ۱۹۸۰ ریاست انجمن بین‌المللی انرژی را عهده‌دار شدند و به پشتوانه‌ی تخصص بالای خود در حال حاضر به عنوان یکی از برترین مشاوران عرصه‌ی اقتصاد و انرژی، در میان سران کشورهای صنعتی می‌باشند.

فریدون فشارکی در سال ۱۳۲۶ در اصفهان متولد شد. همزمان با پایان دوره‌ی دبستان همراه با خانواده به تهران آمد. وی پس از اخذ مدرک دیپلم از دبیرستان اندیشه‌ی تهران، در سال ۱۳۴۴ برای ادامه‌ی تحصیل به انگلستان سفر نمود و تحصیلات خود را در مقطع دکترای اقتصاد در دانشگاه سوری انگلستان به پایان رسانید. در سال‌های جوانی به عنوان مشاور نخست وزیر وقت ایران در اجلاس وزیران اوپک شرکت نمود و سرپرستی تحقیقات مرتبط با انرژی را برعهده گرفت و این امر، مقدمه‌ای برای شروع کار در حوزه‌ی اقتصاد نفت جهان گردید.

اهم سوابق و فعالیت‌های ایشان به شرح زیر است:
- اواخر دهه‌ی ۱۹۷۰ حضور در اجلاس وزیران اوپک به عنوان مشاور نخست وزیر وقت

- ۱۹۸۰ انتصاب به عنوان رییس سازمان (سازمان مشاوره بر بازارهای نفت، گاز، انرژی جهانی)
- ۱۹۸۹ عضویت در شورای روابط خارجی نیویورک
- ۱۹۹۱ انتصاب به عنوان یکی از اعضای سازمان بین‌المللی شرکت‌های JX، بزرگترین شرکت نفت و گاز ژاپن
- ۱۹۹۳ انتصاب به عنوان رئیس انجمن بین‌المللی اقتصاد انرژی جهان
- ۱۹۹۸ عضویت در هیأت مدیره‌ی شورای ایرانیان - آمریکاییان

۲۰۰۲- انتصاب به عنوان رئیس مرکز استراتژی و مطالعات بین‌المللی،

۲۰۰۹- تاکنون به عنوان یکی از اعضای سازمان (سازمان تغییرات بازار نفتی دبی) ۲۰۱۲- دریافت جایزه‌ی سازمان

با توجه به افت قیمت نفت طی سالهای اخیر و شرایط ایجاد شده در پسابرجام، گرایش و نوسانات بازار را در کشور چگونه ارزیابی می‌کنید؟

قیمت نفت پایین نیامده است. در واقع از دید کارشناسانه و صحیح به قیمت واقعی خود رسیده است. این قیمت در برهه‌ای از زمان با یک برنامه‌ریزی مشترک توسط عربستان سعودی و اوپک و البته بیشتر عربستان سعودی؛ رشد بیش از حد داشته است. بنابراین مبنای بررسی و نظردهی نباید این برهه قرار گیرد. باید به قیمت واقعی آن توجه کنیم. اگر قیمت تمام شده‌ی نفت برای ایران در حدود ۵ دلار باشد، بنابراین فروش آن به میزان ۵۰ تا ۶۰ دلار قیمت مناسبی خواهد بود. در بحث اقتصاد، هیچ کالایی در جهان وجود ندارد که قیمت تمام شده‌اش یک دهم قیمت فروش آن باشد.

این افزایش برای تمام صادرکنندگان نفت مزایایی را به همراه داشته است. پس شاید بتوانیم هم‌همی آنها را مانند کانادا و آمریکا نه فقط عربستان در این مورد سهیم بدانیم.

آمریکا و کانادا به نفت اتکالی ندارند. تمام سهم نفت در اقتصاد این کشورها یک صدم درصد هم نیست. در خاورمیانه و آفریقا عمده‌ی اتکالی دولت‌ها به صادرات نفت و فروش آن است. وقتی این صادرات با افزایش قیمت ناگهانی روبرو شود؛ برنامه‌ریزی‌ها به هم می‌خورد. درحقیقت عامل بهینه‌سازی پروژه‌ها حذف می‌شود. پول وارد شده از صادرات، صرف پروژه‌های برنامه‌ریزی نشده و نامناسب می‌شود. درحقیقت برگشت قیمت واقعی نفت، برگشت شرایط مناسبی برای دولت‌هاست. وقتی پول، بیش از اندازه و بدون برنامه‌ریزی وارد بازار شود؛ به هدر می‌رود. برای جلوگیری از این کار باید پله‌پله، ورود بی‌رویه‌ی پول به بازار را قطع کرد. به عنوان مثال در شش ماه گذشته امارات متحده‌ی عربی تمامی یارانه‌های نفتی را برداشته است. مدتی پیش نیز قطر هم‌همی یارانه‌ها را قطع کرد.

آقای دکتر همان طور که مستحضریم، "نشریه" فناوری، آزمون و اندازه‌گیری "تنها نشریه‌ی تخصصی فعال در حوزه‌ی آزمون و اندازه‌گیری است و به دلیل حضور پر اهمیت آزمون و اندازه‌گیری در تمامی صنایع، مخاطبین ما عمدتاً صنعتگران و سازندگان ایرانی هستند. مخاطبینی که در این مدت از دغدغه‌ها و نگرانی‌های آنها آگاهییم. این تغییرات شامل نوسانات ارزی که نشأت گرفته از بازار نفت است، مسائل مربوط به بانک‌های جهانی و تأثیرات آن بر صنعت آینده‌ی کشور، از جمله‌ی این نگرانی‌هاست. تحلیل شما به عنوان یکی از برترین متخصصان اقتصاد انرژی به چه صورت است؟

نگاه کلی من به تمامی این امور مثبت است. اما یک نگاه واقع بینانه‌ی مثبت، نه یک انتظار و توقع بیش از حد. قیمت نفت در حال حاضر در حدود ۵۰ دلار است. از چشم‌انداز تخصصی من کمی بیشتر هم می‌شود. شاید به ۶۰ دلار برسد. این یعنی بهترین حالت! قیمت واقعی نفت در مناسب‌ترین وضعیت ۶۰ دلار خواهد بود. باید برنامه‌ریزی‌ها براساس این قیمت باشد. البته هنوز هم با مشکلاتی در حوزه‌ی صادرات نفت روبرو هستیم. به عنوان مثال در برابر فروش نفت به هندوستان، دلار دریافت نمی‌کنیم. در حقیقت ایران نفت صادر می‌کند اما نمی‌تواند پول صادرات آن را بگیرد. علت آن وجود قوانین خزانه‌داری آمریکاست. بسیاری از بانک‌های جهان بر دو گروه قانون منطبق هستند: قوانینی از سمت دولت آن کشور و دیگری قوانینی که از سمت خزانه‌داری آمریکا وضع می‌شود. در شرایط فعلی، تحریم کشورها منقضی شده است اما آنها هنوز اجازه‌ی لغو تحریم از جانب خزانه‌داری آمریکا را دریافت نکرده‌اند. مشکل کار ما اینجاست؛ که انتظار می‌رود تا چند ماه آینده به طور کامل برطرف شود.

بعد از حل این مشکلات و ایجاد مسیر امن برای صادرات نفت، با ارتباطی که با سران کشورها دارید؛ چشم‌انداز را برای صنعتگران ما چگونه می‌بینید؟

مسیر امن صادرات نفت، شرط لازم برای پیشرفت و سرمایه‌گذاری است؛ اما شرط کافی نخواهد بود. برای پیشرفت صنعت، ما نیاز به جذب اعتماد سرمایه‌گذاران خارجی داریم. این اعتماد، حمایتی برای صنعتگران و سرمایه‌گذاران داخلی نیز خواهد بود. باید مسیر امن سرمایه‌گذاری را ایجاد کنیم. در این سفر، من به عنوان مشاور کره‌ی جنوبی در ایران حاضر شده‌ام و در راستای سرمایه‌گذاری در ایران به رییس جمهور کره مشاوره خواهیم داد. در حال حاضر آنها می‌آیند، صحبت می‌کنیم؛ اما متأسفانه سرمایه‌گذاری صورت نمی‌گیرد. چون آنها اتکا و اعتماد سیاسی مورد نیاز را به ایران ندارند. باید بتوانیم پایبندی خود را به قوانین جهانی اثبات کنیم. برای جوامع بین‌المللی پایبندی ایران به قراردادهای بین‌المللی بسیار مهم خواهد بود. با این کار می‌توانیم هم در راستای سرمایه‌گذاری خارجی اعتمادسازی کنیم و هم حسن نیت و پایبندی خود را در راستای برقراری قرارداد برجام به حامیان خود نشان دهیم.

اگر بتوانیم این مسایل را برطرف کنیم، جذابیتی برای سرمایه‌گذاران خارجی وجود دارد؛ یعنی اصولاً می‌توان به سرمایه‌گذاران خارجی امیدوار بود؟

در این مورد که شکی نیست، ایران از کشورهای نادر دنیاست که بکر است و زمینه‌های سرمایه‌گذاری بسیار زیادی دارد. وجود نیروی متخصص و کارآمد، امکان بالای برقراری ارتباط و تکلم به زبان‌های خارجی، شرایط مساعدی را برای سرمایه‌گذاری در تمامی بخش‌های صنعتی فراهم می‌آورد. در ایران مواردی آنچنان استثنایی وجود دارد که انگیزه ایجاد می‌کند. ما باید بدانیم که بدون سرمایه‌گذاری خارجی اقتصاد ما پیشرفت چندانی نخواهد داشت. سرمایه‌گذاری خارجی به همراه صنعت ایرانی، نه تنها موجب رشد و بالندگی خواهد شد بلکه امکان صادرات را نیز فراهم می‌کند.

با توجه به فرمایشات شما با برطرف شدن تحریم‌ها و هماهنگی‌های درون کشور، قادر خواهیم بود شرایط را برای حضور و همکاری شرکت‌های بزرگ و صنعتی جهان فراهم کنیم. اولین قدم‌ها در کدامین حوزه‌ها خواهد بود؟

اولین تحریم‌های برداشته شده، در مورد صنعت خودرو بوده است. از جمله بازگشت مجدد و همکاری دوباره‌ی شرکت پژو با کارخانه‌ی ایران‌خوردو که قوی‌تر و منسجم‌تر از قبل سرمایه‌گذاری خود را در ایران آغاز نمودند. شرکت جدیدی تاسیس شده و حتی قرار است ۳۰ درصد از تولیدات ایران با پژو صادر گردد. در کنار آن شاهد حضور فعالانه‌ی شرکت‌های سوزوکی، فیات و رنو نیز هستیم. اینها همه خوب است؛ اما کافی نیست. نکته‌ای که در کنار اهمیت این سرمایه‌گذاری‌ها باید اشاره کنیم؛ این است که تمامی این شرکت‌ها علی‌رغم ارزنده بودنشان، از جمله شرکت‌های درجه سوم هستند. انگیزه و تلاش تمامی نیروها و متخصصین داخلی باید در راستای سرمایه‌گذاری شرکت‌های درجه اول جهان صورت بگیرد. مثلاً در همین حوزه‌ی خودرو حضور شرکت‌هایی همچون بنز و تویوتا می‌تواند ایران را به یک قطب صنعتی صادرکننده در منطقه تبدیل نماید. یکپارچگی داخلی و تقویت ارتباطات واحد بین‌المللی مستلزم این امر می‌باشد.

این سرمایه‌گذاری‌ها در وهله‌ی اول نیاز به روابط بین‌المللی دارد. شما برقراری این روابط را به چه صورت ممکن میدانید؟

همانطور که در ابتدا گفتیم ما نیاز به یک ندای درونی واحد داریم. یکپارچگی درونی که هدف ارتباط بین‌المللی را برای ما روشن می‌کند. در حال حاضر اقداماتی در ایران اتفاق افتاده که در جوامع بین‌المللی اصلاً قابل چشم‌پوشی نیست. چنین مسأله‌ی، نتیجه‌ای به جز کاهش اعتماد بین‌المللی برای ایران نداشته است. با کاهش این اعتماد، اولین شرط سرمایه‌گذاری بین‌المللی از بین رفته است. کشورهای خارجی باید بدانند که ایران به تعهدات خود پایبند است. نه تنها صنعت خودرو بلکه تمامی صنایع کشور درگیر این شرایط شده است. این چندروزه در جریان مسایل نفتی در کشورهای حاشیه‌ی خلیج فارس بودم. متأسفانه شرایط پیش آمده در روابط با عربستان، بر روابط با کشورهای خاورمیانه و حاشیه‌ی

خلیج فارس تاثیرگذار بوده است. آنها متحدان عربستان هستند و بخشی از ارتباطات خود را با ایران در حاشیه‌ی این درگیری‌ها، منحل کرده‌اند. از جمله تمامی مذاکرات فروش گاز ایران متوقف شده است. ایران باید این ناهماهنگی‌های داخلی را برطرف نماید و در غالب چهارچوب بین‌المللی رفتار کند.

در چنین شرایطی نقش سرمایه‌گذار و صنعتگر داخلی چگونه تعریف می‌شود؟

یک مدیر صنعتگر داخلی شاید نتواند گام موثری در عرصه‌ی سیاسی بردارد؛ اما با حمایت و سرمایه‌گذاری داخلی می‌تواند از طرح‌های نوین پشتیبانی کند. نباید کنار بنشیند؛ اما باید واقع‌بین باشد. متأسفانه شرایط بین‌المللی ایجاد شده و عدم یکپارچگی داخلی نه تنها راه را برای سرمایه‌گذاران خارجی ناهموار می‌کند؛ بلکه شرایط را برای پیشرفت نیروی متخصص داخلی و سرمایه‌گذاران داخلی نیز سخت خواهد کرد.

باتوجه به تجربه‌ی حضور بالای شما در پیشرفته‌ترین کشورهای، صنعت فعلی کشور را چه از نظر کیفی و چه از لحاظ کمی چگونه ارزیابی می‌کنید؟

از دو دیدگاه می‌توان به این سوال پاسخ داد: دیدگاه اول بررسی توسعه‌ی صنعت در ایران با توجه به شرایط و امکانات موجود می‌باشد که با وجود اعمال محدودیت‌ها و تحریم‌ها در حقیقت پیشرفت نسبتاً خوبی داشته است؛ اما از دیدگاه دوم، ما در جهان پیشرفته‌ی صنعتی زندگی می‌کنیم که متأسفانه صنعت ایران در مقایسه با ابر صنعتگران آن جایگاه بالایی ندارد. من در هفت کشور جهان زندگی می‌کنم. بنابراین می‌توانم این مقایسه را برای شما عادلانه بیان کنم که صنعت ایران در عرصه‌ی رقابت بین‌المللی صنعت ضعیفی است. گام اول برای پیشرفت و حضور در عرصه‌ی رقابت جهانی، به‌روز شدن صنعت و فرهنگ صنعتی ایران می‌باشد. با حضور سرمایه‌گذاران خارجی قطعاً این دستاورد فراهم خواهد شد.

نشر به تخصصی

و به اعتقاد من این کار دشواری خواهد بود.

شاید مشاهده‌ی نتایج برجام قادر باشد؛ کمی شرایط را متعادل تر کند. در دو گروه دبانه‌ترین دبایش بگیرند.

امیدوارم و خیلی خوشحال حواهم سد. یعنی بهترین اتفاقی که ممکن است بیفتد همین هست که شما می‌فرمایید و من واقعاً آرزو دارم که این اتفاق بیفتد. باید سعی کنیم گام‌های ما برای ایجاد سرمایه‌گذاری خارجی به سمت جلو باشد. در سال ۱۹۹۱ میلادی، یعنی ۲۵ سال پیش در زمان وزارت آقای آقازاده من به عنوان یک سخنران در کنفرانس نفتی در ایران شرکت کردم. وقتی شرایط آن روزها را با شرایط فعلی مقایسه می‌کنم، در این زمینه متأسفانه، ما عقب‌گرد داشته‌ایم. در ایران امکان بازگشت به عقب وجود دارد. در هر صورت امیدوارم این بار تصمیمات و اقدامات به سمت جلو باشد.

جناب دکتر فشارکی به عنوان یکی از نفرات برتر در حوزه‌ی اقتصاد انرژی و یک ایرانی موفق و شناخته‌شده در جهان، پیامتان را برای توسعه‌ی ایران و آینده‌ی درخشان بفرمایید.

سخن آخر من در مورد ثروت‌های ارزشمندی است که متأسفانه از ایران خارج شده‌اند. باید تلاش وسیعی برای احیای شرایط بازگشت آنها در کشور صورت گیرد. متأسفانه موقعیت در ایران محدود است. بسیاری از جوانان تحصیل کرده و موفق ایرانی در حال حاضر با تکیه بر تخصص و دانش خود توانسته‌اند؛ در کشورهای صنعتی و پیشرفته‌ی جهان به فرصت‌های طلایی دست پیدا کنند. باید سعی و تلاش برای بازگشت این منابع عظیم و گرانقدر به کشور و احیای صنعت، توسط آنها صورت گیرد.

حضور سرمایه‌گذار خارجی هم صنعت ما و هم فرهنگ صنعتی ما را به‌روز خواهد کرد. وقتی کارخانه‌ای مانند تویوتا در ایران سرمایه‌گذاری کند، فرهنگ و رفتار صنعتی خود را به همراه می‌آورد. به اعتقاد من، ایران با پذیرش سرمایه‌گذاران خارجی در هر بخشی از صنعت قادر خواهد بود، یکی از قوی‌ترین اقتصادهای دنیا شود.

بنابراین از دیدگاه شما، شاه‌کلید پیشرفت عرصه‌ی صنعتی ایران حضور صنعتگران خارجی است؟

در تمام دنیا این روال حاکم بوده است. حضور صنعتگران بزرگ خارجی شاه‌کلید فراهم آوردن شرایط صنعتی جدید است. در مقطعی از زمان، کره‌ی جنوبی سرمایه‌گذاری خارجی را در مرزهای خود افزایش داد و توانست سطح صنعت خود را ارتقا دهد. امروزه یکی از صنعتگران درجه‌ی یک در جهان شده است. خودش سرمایه‌گذاری می‌کند. باید همین اصول را در پیش بگیریم. حضور سرمایه‌گذار خارجی هم صنعت ما و هم فرهنگ صنعتی ما را به‌روز خواهد کرد. وقتی کارخانه‌ای مانند تویوتا در ایران سرمایه‌گذاری کند، فرهنگ و رفتار صنعتی خود را به همراه می‌آورد. به اعتقاد من، ایران با پذیرش سرمایه‌گذاران خارجی در هر بخشی از صنعت قادر خواهد بود؛ یکی از قوی‌ترین اقتصادهای دنیا شود.

نگاه شما به عنوان یکی از بزرگترین اقتصاددانان جهان و در جایگاه مشاور سران صنعتی بسیاری از کشورها در مورد آینده‌ی سرمایه‌گذاری در ایران چگونه است؟

متأسفانه در این مورد نگرش من مثبت نیست و این، ریشه در نگرش جامعه‌ی بین‌المللی به ایران دارد. از نظر آنها درهای ایران همچنان به روی خارجی‌ها بسته است. نه فقط از نظر آنها، بلکه درحقیقت ما دو گروه کلی داریم؛ در داخل کشور هم، تفکرات یک گروه با این مضمون است. برجام تلاشی برای برقراری ارتباط مجدد با بانک‌ها و بازگرداندن ارز به داخل کشور بود. با وجود همکاری گروه دوم برای پیشرفت روابط جهانی، بدون وجود وحدت و یگانگی، حاصلی وجود نخواهد داشت. برای یک وحدت درونی باید یکی از گروه‌ها قادر به متقاعد کردن گروه دیگر باشد